

Forfatter: Møller, Poul Martin

Titel: Skrifter i Udvalg

Citation: Møller, Poul Martin: "Skrifter i Udvalg", i Møller, Poul Martin: *Skrifter i Udvalg*, udg. af HANS BRIX ; SOPH. MICHAËLIS ; CARL S. PETERSEN ; POUL TUXEN , 1930, s. 60.
Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-moeller02val-shoot-idm140573402987264.pdf> (tilgået 20. april 2024)

Anvendt udgave: Skrifter i Udvalg

SMAASTYKKER

FORSØG TIL HIMMELBREV I GRUNDTVIGS NYE HISTORISKE STIL, FUNDET AF POUL MØLLER

Velkommen, Aand! i Danmarks Bøgelunde! Du gamle historiske Kærminde fra Korsør! Jeg og du, og du og jeg, vi skal træde dem i Skidt, ja træde dem skal vi saa smaat som Smul, de Gabflabe, de Kødhover, som sætte sig op imod den historiske Orden. Længe stod jeg med Trompeten for min Gane, og galede og tudede paa den danske Vang; men Kroppene svarede mig, Tidens Tegn vare mig imod. Du est en Mand efter mit og Historiens Hjærte, du gamle Stadssatyrikus! Du fattede de dybe Toner i Dannevirkes Dannefæ og Hittegods, ja du priste det lydeligen, skønt al Verden mente, det var Kistepræk. Du klapper i dine historiske Næver, naar jeg smider min Præstekjole og slaar Skidt paa Drengene i den bare Vest. Græde maa jeg salte Taarer, ja bløde maa mit historiske Hjærte, naar jeg tænker paa de ryggesløse Tider, da Lammehovederne sætte sig op imod Lammeskindskrøniken og mene, det er Skind af deres Skind. Kommet, ja kommet er Verdens sidste Tid. Jeg sværger ved Historien, at Verden ikke kan staa til Paaske. Hvor skulde Solen kunne hænge ved Himmelen? hvor 64 skulde Elementerne hænge sammen, naar 12 Studentere have kaldt Jens Baggesen *iste* i en Avis, og naar Ingemann har faaet Rejsestipendium? Nej, opbrænde vil Himmel og Jord; Historien vil komme i Ragnamørk og dømme Menneskene til Niflheim, og adskille Bukkene fra Faarene. Hvad ville de historiske Husmænd i Udby sige, naar saadant spørges ud paa Marken? Ja, fylde ville de deres Madpose med Ost og Brød, og sige Farvel til de blaaligombæltede Holme. Sejle ville de til Helgafjælds isgraa Kyst, for der i Ro ved Brogen at fuldende Danmarks historiske Liv. Brud er der gjort, ja skammeligt Brud paa den danske Historie. Smaalig havde jeg ristet i Sagas Skjold, hvad sket var, og hvad ske skulde, hvad min Spaadomskraft havde tilsagt mig om de vordende Ting. Men Brud er nu gjort paa min danske Krønike, og Troldene have gjort Vold paa min historiske Orden. Men Børst skal de have, gennembore dem skal jeg med Sagas Pren. Kæmpe imod dem skal jeg med Mund og Haand i Sagas Aand, med Staal, med Lys, med Gny, med Skidt, med Taarer. Ja med grædende Taarer knuser jeg dem i hundrede Tusinde Splinter. Men jeg maa mase dem, jeg skal mase dem, jeg tør ikke andet end mase dem; thi dersom jeg ikke masede dem, da var jeg ikke Nikolai Frederik Severin Grundtvig. De have jo ved at udfordre Baggesen til en latinsk Disputats gjort et Brud i den historiske Orden, som ikke kan brolægges uden med Ligene af en hel Slægt. Forleden Dag sagde jeg: Lad mig se jeres Døbeattester, I 12 Bersærker! I 12 Aser! lad mig føle jer paa Tænderne, hvor gamle I ere, at I tør mukke, naar en gammel Mand kaster Skidt paa jeres Lærer. 65 Men da talte jeg som en Gæk. Gid det var i mig igen. I Dag vil jeg gjerne gøre Pønitense, hudflette mig selv til alle Folks Fornøjelse. I Dag er jeg en anderledes Karl, i Dag siger jeg: Hvorfor har I ikke faaet jeres Navne i Litteraturen, I Hundsvotte? Dersom I skrev Noget, der var Galmands Tale i, da kunde I jo bære jer ad som jeg og tage det i jer igen, naar Tid var, og sige, det var Løgn i jer Hals. Skrevet havde I da alligevel, Bøger havde I gjort, saa jeres Fingre vare krogede; hjemlet havde I jer Ret til at tale med, og sidde skulde I paa Højsædet hos mig og Baggesen og andre danske Klassikere. Nu have I intet skrevet, nu komme I ikke til at skrive, det haver jeg sat en Pind for, idet jeg haver formenet eder al Omgængelse med Pen og Bog. Saa lyder mit Brevskab:

»Vi Nikolai Frederik Severin Grundtvig, tilkommende Oversætter af Saxo og Snorro og forhenværende Kapellan til Udby, gøre herved vitterligt: Saasom os for Øre kommet er, at en Tylt Studenter have udfordret Jens Baggesen paa Latin, og højlig at befrygte er, at saadan Ulæmpe engang i den løbende Tid kunde vederfares vor egen høje Person, da ville vi herved have dem udelukkede fra Litteraturen, saaledes at de ikke maa læse, ikke skrive og dem ikke med Pen og Bog befatte, og ikke stande i Nyerups Leksikon, inden saadant Band af os vorder hævet. Givet paa vor Residens udi Løngangsstrædet lige over for Vartov Kloster.«

Dersom I fremture udi eders himmelraabende Frækhed, da skal eder samme Ulykke times, som i Fjor traf Ørsted med Spiritusflaskerne og Luftmaskinen. Jeg og vor Herre have nemlig udelukket ham 66 fra

Himmerige, fordi jeg befrygtede, at han skulde slaa vor Herre ihjel. Han maa nu smukt staa udenfor og lugte, mens vor Herre og jeg sidde indenfor i Kakkellovnskrogen.

Hør du mig nu, Rasmus Müller! du agtværdige Mand, hvis litterære Person jeg forleden kaldte et »angbrystigt Udgangssøg«! (Det kan du have saa godt, fordi du ikke roste min Prøveoversættelse nok. Hvor kunde du forbyde mig at sætte noget til af mit eget Hoved, fordi det ikke stod i Bogen? Vidste du da ikke, at det stod i Signelils evige Bryllup? Der varst du ikke med, og der skalst du aldrig komme med, »du min Sangs Skarpretter!«) Klappe dig vil jeg ved din Kind, naar du vil sige, du har handlet ilde. Lad mig nu se, du tilstaar, du est en Løgner. Du kan jo se dig i mit Eksempel. Naar Aar ere henrundne, da siger jeg altid, det var Løgn, hvad jeg hidtil skrev, og hvorved jeg hjemlede min Ret til at tale med. Har jeg ikke først tvunget de højlærde Folk til at knæle for de høje Aser? dernæst maatte de bøje dem for Korset; men nu har jeg igen besindet mig, nu skal deres stive Knæ neje sig for Historien. Ja! synke skulle de i Støvet for Historien, som har skabt Himmel og Jord og alt, hvad derudi befindes, og tildelt mig min vidunderlige Vittighed. Men jeg kan jo afbede det igen, hvis jeg faar andre Tanker; saa har det jo intet mer at betyde. - Her kan jeg ikke skrive længer for Graad. Den graahærdede Jens Skjald udi Akselstad sender mig hver Dag en Lovtale paa fastende Hjærte, for at jeg ikke skal lade Modet synke i disse slemme Tider. Den ankommer i dette Øjeblik. Skamme dig, ja skamme maa du dig, du Øgleæt! at du ikke kan 67 have det Blik for mine dybe Toner, som denne graahærdede Dannemand. Naar jeg siger, jeg kan gøre en dansk Stil 1000 Gange saa godt som de tolv, saa svarer den stakkels Mand straks: Herren kan gærne sige 1000 Gange til. Og naar jeg siger, at mine Kærmindekvad slaa Sparto til Oehlenschlägers, saa siger han straks: Herren kan gærne sige: til mine med og til al Verdens Skjaldskab. - For Resten er jeg udi Versionen af Snorro kommen til Pag. 1003; hvilket jeg ikke vil undlade at kundgøre Folket, paa det at samme stadeligen maa ihukomme, at jeg er en Mand, der ikke er tabt bag af en Vogn, Til Slutning vil jeg raabe nok engang Ve! ja tre Gange Ve! over Hvalpene, der have sat sig op imod Krøniken og mig, og mig og Krøniken, og Krøniken og mig. Amen.

68

**TRØSTEGRUNDE OVER
POETERNES MANGFOLDIGHED,
en Pristale kronet i en Klub af Rangspersoner.
(Den første Pris var en prægtig Damaskes
Slobrok. Desuden var
for *accessit* udsat en liljehvid Kattuns Nathue,
indvendig flosset.)**

Højstærede og Højvelbaarne!

Ikke Bevidsthed om særdeles Dybsind og Veltalenhed har bragt mig til dumdristig at udrække min Haand efter Ærens højtsvævende Palmegren. Maaske vil en anden, mere begavet end jeg, fravryste mig det tryllende Tvistens Æble. Nej, Velbyrdige! Kun Pligtens strænge Bud har besejret den Beskedenhed, som jeg tror uden Ubeskedenhed at turde tillægge min ringe Person. Den Erfaring, at Kransen sluttede nøjagtig om min Tinding, eller egentlig talt at Slummerkaaben passede mig, som om Skrædderen havde lagt mit Legems Maalestok til Grund for sit Arbejdes Længde og Vidde - den Erfaring, siger jeg, ansaar jeg for et Vink af Ødet, der mindede mig om, hvad jeg skyldte min Viv og mine Børn, der indgød mig Mod til at forsøge mine Kræfter i dette hæderomstraalede Væddeløb.

Det er kvægende for Hjærtet og rørende for Forstanden at forkynde Trøstens Ord for sine Brødre, det er en skøn Lod at dryppe Balsam i de lidendes Saar. Min Følelse luer højere i min Barm, mit Hjærte slaar stærkere ved Tanken om mine Bestræbelsers skyhøje Formaal. Tror I ej, Naturen gav 69 mig en Sjæl, der føler dybt ved mit elskte Fødelands Ve, naar jeg tænker paa den Landeplage, hvorunder det vaander sig, naar Digternes overhaandtagende Mængde rinder mig i Hu, naar jeg betænker, hvorledes sund Sans og klart

Lys maa vige for disse gøglende Lygtemænd? Men jeg vil ej udmale Sorgens Retmæssighed, Brødre! Jeg vender mit bange Blik bort fra disse sorte Malerier, jeg vil ej bringe eders Saar til at bløde paa ny.

Brødre! standser eders Taarer! Kvindagtig Graad anstaar ej den vise; han maa bære Byrden paa sine Skuldre, stolt som Majas Søn løftede den ganske Jord. Fornuften hvisker mangen husvalende Tanke i Øret paa den lyttende Tilhører. Mig udkaarede den til sin Talsmand. Aabner mig da huldt eders Øren.

Jeg forbigaar de almindelige Trøstegrunde, som Religion og Moral udvikle for den lidende. Dem tvivler jeg ikke paa at saa oplyste Hædersmænd alt i deres Skolegang have nemmet til fulde. Vi ville lægge en snævrere Ring om vore Betragtninger, vi ville henvende vor Opmærksomhed paa de særegne Lægeurter, som Hygæa skabte for særegne Sygdomme.

Her har jeg nu anbragt en Del Salvelse i Indgangen for at lægge mine ringe Evner i den højtflyvende Veltalenhed for Dagen. Jeg tror, at jeg nu uden at forskærtse Slobrokken kan tage Reb i min *furor rhetoricus* og gaa noget mere didaktisk til Værks. Jeg for min Part maa tilstaa, jeg synes, det anstaar ej en bedaget Mand at te sig saa rent balstyrig. Er det et Under, at Ungdommen raser i Vers, naar vi gamle Folk sværme saa vildt i Prosa! Ja, de 70 synes endog med et Skin af Ret at kunne paastaa, deres Galenskab er mindre farlig, da den ytrer sig i bunden Stil. Den afsindige anretter unægtelig mer Forvirring, naar han gaar løs omkring, end naar han er bunden. Men derom en anden Gang. Jeg skrider til Hovedsagen og søger at lindre deres Kummer, som klage over den store Legion af Poeter, der sværme i Landet.

For det første maa det bidrage meget til at lette Hjærtets Bekymring, naar man opdager, at andre Tider klage lige højt over samme Onde. En Jeremiade, der lyder fra Sekel til Sekel, maa være grundet paa et Onde, der er uadskillelig forbundet med Menneskelivets indskrænkede Kaar. Fantasien tror stedse, Fortiden var mere lykkelig. Men hvor tydelig taler ikke Krønikernes Røst mod dette Blændværk. Allerede Hesiod fortæller, at Sangernes Tal var saa stort, at de tog hinanden Brødet af Munden. Digter, saa taler han, paa Digter misundelig er, og Stodder paa Stodder. Horats forsikrer, at hver Sjæl skrev Vers paa hans Tid, læg og lærd i Flæng. Vi vide jo af Holbergs Breve, at vort Fødeland var i hans Sekel fyldt med flere Poeter end Luften med Fluier paa en Høstdag. Rabener vidner, at Over- og Neder-Sachsen i eet Aar havde 6586 udødelige Poeter, de smaa uberegnede. Hyder Alys Hof vrimlede af Poeter, og i Fingals lille Stat støjede jo daglig 100 Harper. Med utallige andre Vidnesbyrd kan jeg godtgøre, at denne Plage stedse har hørt til vor Jords uundgaaelige Skæbne, mod hvilken Støvet kun opløfter en afmægtig Haand. Hvad hjælper det, man lægger Planer til den syngende Hærskares Reduktion? Enhver Poet, man henvender sig til, indrømmer straks, at hans 71 Kolleger ere unyttige Lemmer af Staten, men selv formaas han ej til at bytte Lyren med Ploven. Naar da ingen Dæmning paa nogen mulig Maade kan sættes for denne poetiske Syndflod, lader os da, højvelbaarne Brødre! rette vore Blik mod de ringe Guldgran, der svømme paa Vandfladen! lader os styrke vort Hjærte ved at betragte de Fordele, som dette Barbari medfører!

Sorgen over Digternes Mangfoldighed rejser sig til Dels af et tomt Skrækkebillede, man skaber sig selv. Man kunde paa samme Grund grue lige saa meget over det uhyre Antal, som dyrker de øvrige Kunster. Men hvo skælder en uskyldig Dreng for Musikus, fordi han fantaserer lidt paa en Redekam! Naar en af vore smaa bygger et Hus af Kort, anse vi ham jo ingenlunde for Arkitekt. Enhver af os vil dog vel højlig frabede sig Titel af plastisk Kunstner, og dog gives der ikke faa her i vor Kres, som af det klæge Surbrød ved Aftensbordet, uden selv at vide af det, ælter med sine Fingerspidser ret fantastiske Skikkelser. Gadedrengene, som med et Stykke Kridt ridse priapiske Symboler paa vore Porte, skulde dog vel ej nyde Titel af Malere? Hvorfor skulle vi da skabe os selv saa mange nye forfærdende Fantasier ved at hilse enhver, der overrækker sin Patron et Nytaarsønske eller udgyder sit Hjærte for Kæresten i en Sonet, med det uforsvarlige Øgenavn af Poet? At lade disse i Gaar og i Forgaars pludselig himmelfaldne Poeter nyde Rang med gamle privilegerede Skjalde, er jo samme Misgreb som at sætte den titulære Kammerraad ved Siden af den virkelige.

Hvor paradoks end min Mening maa synes, vover jeg dog at paastaa, at Poesien endog er til nogen virkelig 72 praktisk Nytte. Hvorledes vilde det være muligt til Søs at brase Skibet om, naar ej Matrosen ved Hjælp af en Opsang sattes i Stand til paa een Gang at give det eftertrykkelige Ryk i Tovværket? Paa hvad Maade kunde man forvise sig om, at Nattevægteren ej sov paa sin Post, naar han ikke tilholdtes nu og da ved sin lydelige Sang at lægge sin Aarvaagenhed for Dagen? Soldaten faar ogsaa ved Læsning af Poeter en ret god Takt i Hovedet, som bærer Frugt til en særdeles korrekt Parademarsch. Naar man ikke har Raad til at give dem Sul til deres Kommisbrød, glider det dog ogsaa ret godt ned tørt, alene ved en lystig Vise. Naar min Husholderske koger blødsødne Æg, formaar hun aldrig at træffe den rette Middelvej, uden i det afgørende Øjeblik at mumle 3 Stancer over Kedlen. Anvender hun ikke denne poetiske Tidsmaaler, bliver de bestandig enten for bløde eller for haarde. Saaledes gives der i Livet utallige smaa Tilfælde, hvor Poesien er af en Vigtighed, som man med Uskønsomhed overser. Forvis Poeterne af vort Fødeland, og da ville I for sildig føle deres Savn ved Lejligheder, som I mindst havde drømt om. Det vil gaa eder som de Nordamerikanere, der udryddede alle Krager, men som nødtes til at forskrive sig nye fra fremmede Lande, for ej at se deres Sæd fortæret af Insekter. Endogsaa de mest ødelæggende Skabninger ere tit af en Uundværlighed, som Støvets Søn er for kortsynet til at fatte.

At Digtekunsten er ret brav til Tidsfordriv, derom gives der i vor Kres sikkert kun een Stemme. Vilde kun

Poeterne afholde sig fra de lange Periodebygninger og især fra de forbistret udviklede Heksametre, som sætte Opmærksomheden i en saare hensigtsstridig 73 Spænding, da opfyldte de paa en ædel Maade deres Bestemelse. Det er alt nok, at man hver Aften maa bryde sit Hoved med det dybsindige L'hombrespil. Det er for meget fordret af de Herrer Digtere, at Standspersoner ordentlig skulde gribe sig an for at læse deres Snurrepiberier. Derimod en Samling af fattelige Poesier yder en uskyldig Moro, som jeg vil [anbefale til Brødrenes velvillige Opmærksomhed].

Her er en Lakune i Haandskriftet. Som det kan sluttes af et Par før Udarbejdelsen nedskrevne Notater, har Forfatteren paa dette Sted ladet Pristaleren omtale som et nyt Eksempel paa en forholdsvis uskyldig Tidsfordriv den »derivedede« Poesi, der fremkommer ved Efterligning af de originale Værker og er at betragte som et »uendelig gentaget Ekko« af hine, der i deres oprindelige Form formenes at afgive en alt for anspændende Læsning for Folk af Rang. Saadanne afledede Poeter ere efter Talerens Mening taaleligere for Rangspersoner; dem »burde Plato have taalt i Staten«. Han har derpaa anført i det mindste een ny Trøstegrund imod Poeters Mangfoldighed: at de mange »forulykkede Poeter ere en stor Hjælp til Poesiens Udryddelse«, og er ventelig straks derefter gaaet over til det vigtigste Punkt i sit Indlæg for Poesiens Nytte:

Velbyrdige, højvelbaarne Brødre! takker Lykken for, at Pen og Papir bliver Afleder for den megen poetiske Lynild. Tænk, hvilke Forvirring disse Luer vilde anrette, hvis de slog ned midt i vore ædle Familier. Af hvad Herkomst ere i Almindelighed Digterne? Blinde Stoddere vare de jo i det fjærreste Hedenold; Trælle vare jo Roms første Versemagere. Endnu ere de for det meste Libertinere. Ja, i hele Naturen hersker den samme Lov, at syngende Personer ej engang høre til velklædte Personer. Hvad 74 er Nattergalen og Lærken mod den prangende Paafugl og den gyldne Fasan? Betænk engang, dyrebare! om Personer af slig mislig Ekstraktion gav deres Sværmeri fra dem i Livet og ved deres Fantasier om Sol og Maane besnærede Damer af Stand. Gennembæves I ej af en kold Gysen ved denne Forestilling! O, lad dem saa tusind Gange hellere udtømme deres Griller paa Konzeptpapir, ligesom man lader Slangen spy sin Gift paa røde Klude. Skriftlig Følelse tilintetgør al Fare for Mesalliance. Da jeg bejlede til min Frue, omsværmedes hun af 7 Tilbedere, som ved højst vemodige Vers søgte at indtage hendes Hjærte. Men alene ved min veltalende Prosa og mine indsmigrende Pantomimer vandt jeg hendes Haand til Trods for halvfjerdstyve Gange 7 Elegier. Med reelle Kærlighedsytringer skal Kvindes Hjærte betvinges. Hun akcepterer ej rimede Veksler i Stedet for Elskovs-Valuta.

Os har det unægtelig bragt mere Vinding end Tab, at mange boglærde have spildt deres Tid i Musernes Tjeneste. Naar vi da gramsedes om Fortunas Guldæbler, da gik disse Somnambuler og drømte ved høj, lys Dag, og vi havde saa mange Rivaler mindre. Ogsaa vore Sønner ville høste Gavn af Digternes overkomplette Tal: de kunne desto lettere gøre sig Haab om gode Betjeninge i Staten, jo flere der gøre sig selv udygtige til praktisk Virksomhed. Egennytte kan da éj have foraarsaget eders Tungvind. Er det da maaske en ren og hellig Patriotisme? Jeg tror da tilforn at have noksom bevist, at der, da de mangfoldige derivedede Værker ej komme i Betragtning, ikke konsumeres saa meget Geni paa Digtekunsten, som det ved løselig Betragtning synes. 75

Desuden er der jo til enhver Prækestol, enhver Skrivestue, enhver Plov, enhver Plejl langt flere Bejlere, end man ønsker. Det kan da ene være Medlidenhed med det poetiske Personale selv, som saa lidet ser paa eget Vel, hvoraf eders ædle Sjæle foruroliges. Men svarer mig, Venner! ville I da ogsaa ynke Grønlænderen, naar han foretrækker en Skaal Tran med Istappe og Snebolde for en Tallerken Kødssuppe med Kløser og Pastinakrødder paa? Ville I begræde Russens Lod, fordi han finder Behag i at aabne Maven med en Snaps Skedevand? Søger da at blive Herrer over Smerten, velbyrdige Venner! Den er ej saa grundet, som I tro. Hindrer den fra at blive en fiks Ide ved ogsaa at henvende Opmærksomheden paa andre bedrøvelige Tanker! Husker paa, at der gives mangfoldige Mordbrændere i Landet, at der af Tyve gives fler end af Poeter! Rasphuslemmerne ere jo endogsaa skadeligere end Poeter, men dog føres ej saa almindelige Klager over deres tiltagende Mængde. Blotter eder ej for Bagvaskerne, som paastaa at have opdaget Grunden til eders Fortrydelse paa det store Sangerkorps! De have Forvovenhed nok til at ytre, at I udi Hjærtet ere forlegne over Mangel paa Gave til at sortere de gode Digtere fra de slette. I gentage (det er Klafferens Ord) I gentage eders gamle Børnelærdom, at der ej kan gives mange store Poeter, men I tiltro eder ej at kunne skelne Klinten fra Hveden. Naar man bringer eder et Dusin Bind nye Poesier, da ere I omtrent saa kloge som de saliske Præster, der om de 12 Martis Skjolde vidste, at kun eet var himmelfaldent, men udpege de 11 jordiske Kopier, det overgik deres Evner. Er der virkelig nogen i vort Samfund, som føler sig truffen 76 af denne Tale, han bæere for det første taalmodig over med det ganske Dusin.

Til Slutning, dyrebare Brødre! formaner jeg eder at kalde Religion og Moral til Hjælp mod en alt for overdreven og ukristelig Sorg. Amen. -

Herover fældede Klubbens æstetiske Udskud følgende Dom:

»Uagtet Forfatteren ej har tilfredsstillende besvaret Hovedsagen, uagtet hans Arbejde hverken fra Indholdets eller Formens Side har betydeligt Værd, uagtet han har betjent sig af udanske Ord som det halvdanske, halvfranske »Jeremiade«, uagtet Talen vanhædes ved uædle Udtryk som »Fregne«, »Vorte«, »Tran«, »Rumpe«, etc., saa have vi dog i Betragtning af den skønne blomstrende Indledning og den Omstændighed, at Slobrokken tilfældigvis passer ham, ej taget i Betænkning at tilkende ham Prisen.«

KVINDELIGHED MIN KUSINE.

For blandt Kvinder at anses som et Mønster paa Fortræffelighed behøver man ikke saa meget at udføre noget dygtigt i Verden, som at ytre høj Begejstring for Dyden og føre skønne Grundsætninger paa Læben. Ogsaa i denne Henseende ere Damer mere spiritualistiske; de gøre ikke nogen Fordring paa, at Dyden - i det mindste ikke deres egen - skal ytre sig i de grove materialistiske Handlinger. En ædlere Natur bringer dem til at holde sig bestandig i Tankens højere Region, de elske de sædelige Begreber aldeles for deres egen Skyld, uden at kræve dem afprægede i det grove jordiske Stof. Dyden taber egentlig intet derved; thi hvad den forliser i Intension, det vinder den igen i Ekstension. De dydige Handlinger, en dødelig i sit korte Jordliv kan udføre, beløbe sig til et højt ringe Tal. Derimod kan en Dannekvinde blot i een smuk Aftenstund have flere sværmende Forsætter og yndige Følelser, end Aristides brugte sin hele Levetid. Og dog er Dyden lige fuldt til Stede, men blot som et finere Væsen, opløst og bragt i et Luftbilled.

78

Min salig Kusine var et mærkeligt Eksempel herpaa. Hendes gamle Moster, som tilbragte sine sidste Levedage hos hende, havde faaet det Husraad mod sin Gigt, at hun hver Aften skulde gnides paa Ryggen med en Flonels Klud. Hun havde den Særhed, at ingen uden min Kusine kunde forrette denne Tjeneste ret efter hendes Hoved. Men uheldigvis plejede denne just til samme Tid at være fordybet i Fortællinger om Ridderfruer og Ædlinge, der opofrede deres jordiske Lykke for Guds Riges Skyld. Denne henrivende Læsning kunde hun sjældent overtale sig til at ombytte med saa plump en Haandgærning, og Moster blev derfor almindeligvis forsømt. En Gang sagde jeg til hende: Gode Kusine! Du skulde dog forbarme dig lidt mer over det gamle Skrog. I Følge hendes Alder vil hun ikke længe kunne falde dig til Besvær, og naar du har mistet hende, vil du sikkert fortryde din Mangel paa Opmærksomhed for hende. - Min Ven! svarede hun, du begriber ikke, hvor slige smaalige Sysler ere mig modbydelige. Den Slags Selvovervindelse, som saa liden en Kærlighedsgærning forudsætter, falder det mig svært at nedlade mig til. Jeg kan trods nogen fornægte mig selv for min lidende Søster og Broder, men kun i det store; hvad enhver kan gøre, det krymper jeg mig ved at give mig i Færd med. Mit Hjærte vil altid blive miskendt, fordi jeg er født i en ussel Tid, hvor jeg ikke har hjemme, i en Tid, da Kvinden blot skal beskæftige sig med Smaating. Dø for den gode Moster kan jeg med Glæde, ja udgyde mit Blod for hende paa Retterbænken. Det haaber jeg du tror om mig; men at spilde min Tid for at føje hendes Egensindighed, det holder jeg mig for god til.

79

Min Kusine følte sig virkelig i Stand til at dø for sin Moster, ja næsten for enhver. Men dermed vil jeg slet ikke have sagt, at denne høje Fantasi virkelig ved given Lejlighed her i denne Verden var bleven iværksat. Naar virkelig en skiden Rakkerknægt, hvis Støvler lugtede af Tran, med uvadsket Haand og uklippede Negle havde grebet hende ved det blonde Hovedhaar, da havde hun sikkert i Tide fattet en bedre Beslutning. Det var egentlig den rene Forestilling: at dø for sin Næste, det fine Begreb, blottet for alle raa Tilsætninger, der begejstrede hendes Sind. Hun var ej bleven sit Forsæt tro, hvis hun havde set Dødsscenen forestillet efter Naturen i sort Kobberstik, langt mindre, hvis Billedet havde været illumineret.

Hun skyede saa meget som muligt al Berøring med den prosaiske Virkelighed; thi Erfaringen gjorde daglig en ny Erobring fra det Tankerige, hvori hun udførte sine ideelle Heltegærninger. I en enlig Stue paa sin bløde Sofa, naar hun ret uforstyrret overlod sig til Drømmen om, hvad hun under andre Omstændigheder vilde have gjort, da drev hun sine Fordringer til Mennesket saa højt, at hun med Grund foragtede Leonidas, Winkelried og Jeanne d'Arc, thi hun vidste, at hun i deres Sted vilde have gjort mer, end de gjorde. Blot Mucius Scævola havde hun en hemmelig Respekt for; hun følte, han var hendes Overmand. Grunden dertil var, at hun en Gang havde brændt sig paa et Krusejærn, og havde derfor helligen lovet sig selv, aldrig frivilligen at komme Flammen for nær. Derved var hendes Fantasiverden bleven indskrænket til tre Elementer. Men var hun mindre stormodig, fordi hendes Helbred ikke tillod, at hun stod i Vekselvirkning med det synlige? Dersom sædeligt Værd skulde bedømmes efter den Dygtighed, hvormed man forstaar at udsætte sig for Ulejlighed af ydre Ting, da maatte jo Fiskerkonen, som sidder fra Morgen til Aften i Regn og Slud ved sin Kurv, uden at faa Tandpine, faa særdeles høj Plads paa Moralitetens Rangliste. Naar enhver virker i den Sfære, hvori han føler sig hjemme, da kan man ikke forlange mer af ham. En føler sig i Stand til

at tumle med vaade Torsk og Hvillinger, en anden med Tanker og Forestillinger, eftersom enhvers Konstitution tillader det. Men fristes man ikke ved slige Betragtninger til at ønske, Skaberen havde for finere Væsener beredt en finere Skueplads af destillerede Elementer; at han havde besørget en bekvemmere Lommeudgave af Verden til Brug for nervesvage Per-9 soner?

Jeg berørte før min Kusines Fordringer til sin Næstes Moralitet. Herover maa jeg erklære mig noget bestemtere. Hun var i denne Henseende meget billig og forlangte ikke stort mer af dem, end af sig selv. Hun krævede ej af Næsten, at han skulde være stræng i Opfyldelsen af andre Pligter end dem, han havde mod hende. For Resten lod hun sig fuldkommen tilfredsstillende, naar han blot havde en smuk Livsteori. Ædle Grundsætninger maatte han besidde og have Talent til at bringe dem for Dagen i et skønt Sprog; da kaldtes han efter hendes Terminologi: en rar En. Om man endogsaa fortalte om en saadan Person, at han var en Dagdriver og ikke gjorde for en Penning Gavn her i Verden, blev hun dog fast i sin Hengivenhed for ham og gav altid det 81 undskyldende Svar: Ja, men han er dog saadan en rar En! eller ogsaa: Ja, men han er dog saa sød!

En af vore fælles Venner stod meget slet anskreven hos min Kusine; thi han er en stor Praktikus, hvis Tid ikke tillader ham at give sig synderlig af med høje Livsbetragtninger. Da han nødig vil udkaste nogen Plan, som han ikke ser Lejlighed til at udføre, sætter han sig kraftigt imod alle højtstemte Fordringer til de svage Dødelige. Følgen heraf var, at han gjerne temmelig kort affærdigede Adelaide, naar hun søgte at drage ham i sin sværmende Tankekres; ja, med en Slags Trodsighed ytrede han tit en langt plattere Livsfilosofi end den, han selv følger. Denne Mand var hende naturligvis højst modbydelig. Jeg tog ham af og til i Forsvar og bad hende lægge Mærke til, at han i Virkeligheden daglig viste mer Selvopofrelse end de fleste. Men her lagde hun igen sin ideelle Natur for Dagen, da hun satte Ordet og Begrebet højt over de plumpe Gærninger. Han var og blev hende rent udstaaelig og kaldtes med en af hendes tekniske Benævnelser »en fæl En« eller »en hæsselig En«.

KVINDELIG BLUFÆRDIGHED

I Almindelighed ivre Moralister strængt mod Kvinder, der give usædvanlig meget af deres Legemsskønhed til Pris for nysgerrige Tilskuers Øjne. Det klæder ikke meget smukt; men der gives en anden Blottelse, som i Almindelighed roses, og som dog i Grunden strider meget mer imod sand Kvindelighed.

En aandrig Kvinde har set Sagen i det rette 82 Lys, naar hun siger, at enhver sand Følelse ledsages af en vis Blufærdighed. Denne Tro synes en Del af hendes Søstre slet ikke at bekende sig til, da de netop med Flid lægge deres smukke Følelser ret tydeligen for Dagen og bruge Fremstillingen deraf som en Slags poetisk Prydelse for deres Person. Men røber det Mangel paa Blufærdighed, ej tilbørligen at bedække del ydre Menneske, da forudsætter det visseligen en endnu større Til sidesættelse af Blufærdighed, fortsætteligen at blotte det indre Menneske, at gøre Jagt paa Bifald ved en Udstilling af Hjærtets ædle Beskaffenhed.

En vis Grad af Kultur gør Følelsens ubevidste Udbrud højst sjældne blandt Menneskene; men den maa heller blive skjult i sit Lønkammer end træde frem med selvbevidste teatraliske Fraser og Fagter. Naar en Kvinde med sit Vidende lægger sine indre Bevægelser for Dagen, da tænker hun i Følge sin Natur nødvendigvis paa, om det klæder hende smukt eller ikke. Deraf følger, at hendes Forhold ved slig Lejlighed bliver til et Slags fint Koketteri. Hemmelig føler enhver Kvinde selv den sande Betydning af en saadan Opførsel; thi naar hun ikke har megen Øvelse i at give slige Forestillinger, da rødmer hun gjerne noget ved sin egen boglige Patos. Men en ret uskyldig Jomfru lægger fast aldrig sine Sindsbevægelser frem i Selskaber af flere; de skjules dybt i hendes Hjærtets Løndom, eller udgydes for en Veninde eller en Moder (ej for en Søster), og udvortes er hun omgivet af en tilsyneladende Strænghed og Kulde, som kuns en Daare forveksler med Hjærteløshed.

BREV TIL EN DAME G [ode] F[ru] G [rüner]!

De maa ikke forundre Dem over, at jeg straks uden Indledning begynder paa Teksten til dette Brev. Min Hensigt er, nøjere at forklare et Par Ord, som jeg dristigt, men løseligt, i Gaar Aftes i Samtalen med Dem og Deres Søster lod mig forlyde med. Det er mig næppe muligt at gøre mig fuldkommen forstaaelig for Dem; thi som Følge af Tidens fragmentariske Udvikling bliver jo den ene i vore Dage næsten aldrig ret forstaaet af den anden. Men jeg følger dog, at jeg muligen kunde blive meget misforstaaet, naar jeg lod Sagen bero ved vor mundtlige Dispyt.

Først maa jeg da søge at godtgøre, at jeg ingenlunde har villet komme Kvindens Ære for nær ved at paastaa, hvad jeg paastaar endnu, at det er *uskønt, ja vederstyggeligt*, at et Fruentimmer er Digterinde af *Profession*. Dermed sætter jeg dem hverken over eller under Mænd, da jeg anser det for højst bagvendt at ville anvende saadan Rangforordning paa Vorherres Have. Man kan i det højeste sammenligne Ting af samme Art. Nærmere beset, maaske ej engang det. Saa meget bliver da vist, at man ikke kan bestemme, om f. Eks. et Egetræ eller et Bøgetræ staar øverst paa Vorherres Liste, om et Tordenskrald eller en Poppelpil er højest o. s. v. Men det Naturværk bliver dog skønnest, som kommer Naturens Tanker nærmest, som renest fremstiller Skaberens Ide. Det er altsaa uimodsigeligen smukke, at en Kvinde ret er kvindelig. Naar man da paa sin Vej igennem Livet møder en Frøken R, da har 84 man vist ikke Lov til at kritisere den bisarre Fantasi, som Naturen undertiden har overladt sig til i sære Sammensætninger af stridige Elementer; men *skønt* kalder man dog aldrig et saadant Fænomen. Netop samme Virkning gør det paa mig, at tænke mig et Fruentimmer som lærd eller som Digterinde!! Jeg vil ikke appellere til Historien, skønt man deraf lærer, at alle Poetriser have været aandelige Vanskabninger og Misfostre (Sapfo, Mad. Dacier, Mad. Stael, Fru Brun etc. etc.). Men det støder højlig min umiddelbare Takt for det kvindeligt-skønne at se et Fruentimmer tygge paa sin Pen eller sidde med sin Foliant paa Skødet. Derved bliver jeg netop tilmode, som om jeg saa hende spille Trekort og trumfe dygtig i Bordet, bande højt og dyrt, ryge Cigarro, gaa med Vandstøvler, samt med en rask mandhaftig Spyttan at beskrive store Buer i Luften. Der gives en vis aktiv Fremtræden i Livet, hvortil jeg regner Forfatterskab, Digten, Præken, Slagsmaal, som i mine Tanker klæde Fruentimmer ilde. Var De meget ortodoks, kunde jeg beraabe mig paa Apostelen Paulus, som siger, at Kvinden skal være tavs i Kirken.

Betragte vi Poesiens Væsen nærmere, da bliver det endnu mere soleklart. Der gives kuns to Arter Digtning. Enten kan den historiske Erindring eller den nærværende Tid afgive Stoffet. Det er vist den højeste Art af Kunst, der opstaar som Efterklang af en herlig forsvunden Tid, hvis Minde i smukke Sagn lever frisk paa alles Læber. Da maa naturligvis nogle særdeles højtbegavede fremstaa, som renest opfatte Billedet af Tidens sluttede Drama. Det sørger den Styrelse for, der ikke lader noget prægtigt forgaa uden Eftermæle. Denne Slags Kunst, hvori 85 Historiens Fostre, lutrede ved Tidens Skærsild, atter træde frem med et fornyet Liv, er et rent Naturprodukt, ligesom de frodige Vækster, der myldre frem af de styrtede Ruiner. Til denne Klasse høre Kongerne for alle Digtere: Homer, Shakespeare og Ariost. Her komme naturligvis Fruentimmer slet ikke i Betragtning. Naar har en Kvinde oplivet Oldtidens Erindring? Naar har hun blot *forsøgt* paa at frembringe noget i egentlig Forstand højt eller stort i Poesien?

Den anden Gren af Poesien er den personlige. Det er den eneste virkelige Kunst, der gives i vor Tid. (Thi de svage, halv hviskende Ekkoer fra Tider, der længst have faaet deres kraftige Ligpræken, fortjene slet ej at regnes med.) Det følger af sig selv, at den, hvis Liv har været rørt af stærke Lidenskaber, kommer, naar Stormen har lagt sig, til Besindighed og kan, hvis han besidder Fremstillingsgave, give os en interessant Fremstilling af, hvad han led og levede. Alle dygtige Digtværker i vor Tid, om de end komme nok saa forklædte frem, have deres Rod i Forfatterens eget Levned. Goethe erkender selv, at Werther og Faust ere Frugter af hans eget lidenskabelige Ungdomsliv, og kuns derved vinde de den vidunderlige henrivende Sandhed. Ihvor stor en Aand Goethe er, har han aldrig villet leve for at være Digter. Hans poetiske Værker ere under hans mangehaande Studier, næsten uden Beslutning, uvilkaarligen komne til Verden. Nu om Stunder at leve for at være Digter, er det samme som at rejse for at gøre Rejsebeskrivelse. Det lader altid ilde at føle for at skildre sine Følelser, men dobbelt, naar Damer gøre det. De kunne, 86 som en Følge af Livets nuværende stramme Fors mer, ikke engang komme til at føre et saa broget Levned, som den maa have gjort, der skal have noget mærkeligt at skildre. De, der have gjort det, ere ogsaa Damer derefter. Den uskyldigste og almindeligste Damepoesi bestaar i Efterligning af, hvad andre have skabt. Men slige Produkter betyde dog i Kunstens Rige slet ikke mer end de almindelige, med Sortkridt tegnede Kopier af Petrark og Laura, Achilles, Homer, Ossian etc., som man ser hænge i et grønt Silkebaand paa Kabinettets Vægge. Men hos de Kvinder, hos hvem Poesien virkelig er noget det vil sige, hos hvem den er spunden ud af deres eget Bryst, er den langt mere *skyldig*. En saadan Digterinde maa ængstelig lure paa alle sine Følelser for straks at faa dem førte til Bogs. Ingen af hendes Glæder, ingen af hendes Taarer gaar til Spilde; alt bliver net registreret i Rim og udstillet for Publikum. Naar hun omfavner sin Moder, tænker hun paa den skønne Attitude, hun derved vinder for sit poetiske Pulterkammer; naar hun spaserer ud i Guds frie Natur, har hun saa listelig en Smule Velinpapir i sin Sypose, for straks at have Værktøjet ved Haanden, om hun skulde kunne overkomme saa megen Rørelse, som gaar paa et matthissonsk Digt. Bliver hendes Elsker troløs (som da vel hverken Gud eller nogen Mand fortænker ham i), da glæder hun sig hemmelig over, at hun dog derved profiterer en Snes Sonetter eller nogle væsentlige Bestanddele til en begrædelig Novelle. Kort sagt, hele Livet igennem sidder hun for sit poetiske Spejl og silhuetterer sine smaa Følelser, saa snart de ere komne halvt til Verden.

Dette er, gode Frue, min uforgribelige Mening om Digterinder, og i Følge den vil det ikke forundre Dem, at jeg glæder mig over, at vi endda ikke have fler af det Slags Folk i vort Land. Nu vil jeg bede Dem ikke at blive vred, fordi jeg har gjort Beslag paa Deres Tid med disse Linier. Jeg skulde ikke have povet mig dertil, naar jeg ikke af Deres Dom om Prækener var bragt til den Mening, at De ikke var saa let at kede. Alvorlig talt, vilde jeg gærne udslette et af de ubehagelige Indtryk, som jeg undertiden nødvendigvis maa gøre paa Dem ved den haarde, drøje, plumpe Maade, hvorpaa jeg saa tit mod min Villie kommer til at udtrykke mig hos Dem. Jeg beundrer virkelig den uendelige Blidhed og Godmodighed, hvormed De finder Dem deri. Paa nogen Tid har jeg ganske mad min Villie faaet den skarpe Fremtræden i Livet, som tit bagefter endogsaa sætter mig selv i Forundring.

Deres hengivne

P. Møller.

88

SUBSKRIPTIONSINDBYDELSE TIL ET MØNSTERARBEJDE I LATINSK STIL

En Litteratus, som befinder sig i den heldige Stilling, at han kan opofre sin Tid udelt til videnskabelig Virksomhed, indbyder til Subskription paa følgende Skrifter, som snart ville forlade Pressen:

En latinsk Oversættelse af Rasmussens ABC for Børn og en do. af den nyeste danske Almanak. Forfatteren har med Hensyn til Sprogets klassiske Renhed og Elegans foreskrevet sig selv usædvanlig strænge Regler. Med Hensyn til den astronomiske Nomenklatur har han rigtignok set sig nødsaget til at gøre Brug af 5 Ord og 3 Talemaader, som ej have nogen tilstrækkelig Hjemmel hos Guldalderens Mønsterforfattere, skønt de 3 dog forefindes i en Inskription over en Port i Pompeji, hvis Autenti Forfatteren har søgt at godtgøre i et Anhang -, og det ene efter en lærd rejsendes Forsikring skal findes i en *codex*, der forvares i Hertugen af Lichtensteins Privatbibliotek. Dog maa Forfatteren beklage, at han uagtet en anstillet Undersøgelse og ufortrøden Korrespondens ikke selv har haft Lejlighed til at erholde tilstrækkelig Vished herom. Derimod tror han uden Ubeskedenhed at turde indestaa for Sprogets 89 ciceronianske Renhed i Oversættelsen af de for Almuen lærerige Afhandlinger om Vekseldrift og Tilberedelse af Kartoffelmel. Til Forbillede har han valgt den Form, som Romersproget bevisligen havde fra Ciceros 30te til hans 50de Aar, altsaa i den Periode, da hin Veltalenhedens Heros kan regnes for at have været i sin bedste Alder. Forfatteren anser det for overflødig at forsikre sin Læser om, at han har benyttet de Herrer Zumpts og Ramshorns fortjenstfulde Arbejder; derimod beklager han, at hans Ophold i en med Hensyn til Bogvæsenet mindre heldig Egn, nemlig et Landsted i Nærheden af Skagens Fyr, har gjort ham det umuligt at overkomme Krebses Grammatik, saa at han tror at kunne gøre Regning paa Læserens Overbærenhed, hvis de i denne Bog fremstillede Regler ej paa det strængeste skulde være efterfulgte.

Hvis Forfatteren ved dette Værk maatte virke til Udbredelse af Smag for klassisk Lærdom og ægte Humanitet, vil han anse sig rigelig belønnet for den derpaa anvendte møjsommelige Flid.

90

CENTRALSOLEN ET ANSTÆNDIGT UGESKRIFT

Man har med Grund ført lydelige Klager over den Retning mod Yderlighed og Overdrivelser, som i den senere Tid har fundet Sted i den danske Litteratur, og Savnet af et moderat Blad er fra Dag til Dag blevet Læseverdenen mere føleligt. For at afhjælpe dette Savn og at bidrage sit til at holde Publikum paa den lige Middelvej, har et Selskab af middelaldrende Mænd forenet sig om at udgive et Ugeblad i Odense, midt i Kongeriget Danmark. Dette Blad vil bestræbe sig for at holde sig lige saa langt fra overdreven Lærdom som fra al raa pøbelagtig Uvidenhed. Ligeledes vil det just ikke ganske forvise Vittigheden, nemlig den adstadige, der holdes inden visse Skranker og meget vel kan bestaa med den Sindighed, der udmærker de bedre Klasser af Samfundet: kuns det balstyrige Vid, der bærer Præg af en umoden Ungdoms Overgivenhed, ville vi af al Magt banlyse fra Ugeskriftets Enemærker. Man misforstaa ikke denne vor Ytring, som om det var vor Hensigt at give Plads for den egentlige Hestedumhed, hvormed man vilde gaa over til den modsatte Yderlighed. Selskabet tror bedst at kunne betegne Bladets 91 Retning ved et metaforisk Udtryk. Vort Ugeblad skal hverken være salt eller ferskt, men man kan med Hensyn til en tredje Tilberedelsesmaade af animalske Spiser give det Navn af et sprængt Ugeblad. Skulde Selskabet se sig indviklet i nogen Pennefejde, da vil det hverken med værgeløs Langmodighed lade Fornærmeren aldeles ustraffet, ikke heller vil det overvælde ham med grove lidenskabelige Udfald, men vælge den tredje Vej: ved smaa Drillerier og Stiklerier at lægge sit billige Nag til ham for Dagen.

Man har gjort Redaktionen den sindrige Indvending, at man selv i Middelmaadighed kan gaa for vidt, og at det Blad, der i enhver Henseende holdt Middelvejen, kunde siges at overdrive denne Bestræbelse. Ogsaa dette Skær har man vidst at undgaa ved i een Henseende at opofre Maadeholdet. Den af anførte Grund fornødne Udskejelser har man med velberaad Hu bekvemmet sig til i en mindre vigtig Post. I Bladets Format holder man sig ikke til Middelstørrelsen, det saa at sige ved Stemmeferlighed hjemlede Kvartformat. Dog for selv under Afvigelsen at iagttage et vist Maadehold vil man ej efter Søndagsbladets Eksempel give Bladet det overnaturlige Kvadratmaal af en Ladedør, men foretrække det modsatte Ekstrem og lade det udkomme i Oktav.

Bidrag indleveres til Forlæggeren, som efter de ham meddelte Forholdsregler vil vogte sig lige saa meget for overvættes Udbrud af Glæde som for al frastødende Vrantenhed, idet han vil modtage, hvad der bydes ham, med den største Ligegyldighed af Verden.

PLAN TIL EN ANTOLOGI, BETITLET: DEN FILOSOFISKE SMINKEDAASE

I en bekendt gammel Fabel fortælles, at Ræven engang var Gæst hos Tranen og blev beværtet med en Suppe, der var fremsat i en langhalset Flaske. Da nu Maden paa Flaskens Bund i Følge dens Hoveds Dannelse var utilgængelig for den, nøjedes den med en Mundsmag, som den fik ved at slikke lidt omkring paa Flaskehalsens Rand. I samme Tilfælde befinde adskillige filosofiske Dilettanter sig. De mangle Lejlighed eller Evne til at gennemstudere de berømte filosofiske Systemer, men mærke sig begærligen de Billinger, der kunne forstaas af enhver, selv den, der intet ved af det heles Sammenhæng, og pryde siden deres Afhandlinger med en saadan Samling af Aks fra Filosofiens Mark. Skønt nu enhver, der har Sagkundskab, ved disse Citaters Beskaffenhed faar stærk Formodning om, at de ikke have gjort noget Studium af den filosofiske Litteratur, kunne de dog derved i de fleste Læseres Øjne give sig Skin af en udbredt filosofisk Lærdom. Til disses Tjeneste kunde man forfærdige en Slags filosofisk Antologi eller en Samling af alle de populære Smaastykker, Vittigheder, Lignelser, poetiske Citater o. s. v., som findes hos 93 de berømteste Filosofer. Deraf kunde de lysthavende, uden møjsommelig Søgen, efter Behag hente mangan lærd Prydelse for deres Værker, og se sig i Stand til at lade Navne som Kant, Fichte, Hegel, Schelling aftrykke deri. Forfatteren af en saadan Antologi maatte da selv have megen Læsning i moderne filosofiske Skrifter, for at vide Besked om, hvilke Steder af Filosoffernes Fortaler der er mest søgte. Han maatte, som sagt, heller ikke forsømme at angive, hvilke Brudstykker af Poeter hine store Mænd have citeret; thi det lader altid smukkere, naar man kan bemærke, at et saadant Sted har været anført af en stor Mand, da det ved en saadan Udpegelse paa en Maade er blevet nobiliteret. Denne Samling vilde især være brugelig for det Slags Filosofer, der kunne kaldes Filosofer i 2den Potens, hvis Kald det er, ikke at filosofere, men at ræsonnere over Filosofien.

OM AT FORTÆLLE BØRN EVENTYR

Læger og Psykologer have ved gode Raad bragt fornuftige Børnevenner og Forældre til at afskaffe flere skadelige Maader at more Børn paa. Men een Uskik af dette Slags, som i den senere Tid ej er ualmindelig, har, saa vidt vides, ej endnu været paataalt. Man [plejer] nemlig at fornøje Børn ved at fortælle dem en hel Mængde Ammestuehistorier, som man nu kan komme let til, da der endogsaa paa Dansk gives flere Samlinger af dem. Desuden høre jo de Mænd og Kvinder, som især gøre sig skyldige i dette Misgreb, for det meste til de Klasser af Samfundet, hvori Færdighed i at læse Tysk og flere fremmede Sprog er temmelig almindelig. Vi tænke herved slet ikke paa de Spøgelseshistorier, som man tit har talt imod, fordi de siges at fylde Børn med Overtro og gøre dem ængstelige for at opholde sig alene paa mørke Steder. Overtroisk bliver den nu opvoksende Slægt vist ikke let, og i ethvert Tilfælde gives der jo Eventyr nok, som ikke høre til dette Slags. Men et andet Spørgsmaal er det, om det er gavnligt for Børn, at de føres ind i en rigt udstaffet Fantasiverden, 95

mens de have opfattet en saa liden Kres af den virkelige Verdens Fænomener. At det er højst fordærveligt, mene vi, en Smule Eftertanke let overbeviser enhver om, uden at behøve at oppebie det Vidnesbyrd af Erfaringen, som vel tidsnok vil indfinde sig. At overdreven Romanlæsning har givet en Del af vore samtidige en skæv Aandsretning, forkvaklet deres Følelse, sat dem i en uafbrudt Somnambulismus, givet dem Afsmag for Arbejdsomhed og bibragt dem en Lede til Livets virkelige Skikkelser, er jo en fuldkommen afgjort Kendsgerning. Men denne Udsvævelse kunde dog først tage sin Begyndelse, da disse Folk havde Færdighed i Sammenlæsning, og i deres Barndomsaar slap dog deres Forstand og Fantasi for al poetisk Mishandling. Men den Fordrejelse af Aandslivets Udvikling, som afstedkommes ved at fortælle Børn en umaadelig Cyklus af Eventyr, kan tage sin Begyndelse, saa snart som de blot kunne forstaa de i daglig Tale mest forekommende Ord. Børn høre nemlig med stor Fornøjelse paa Fortællinger, naar de blot forstaa nogle ringe Brudstykker af dem. Ved en Overdrivelse af dette Slags Morskab, hvorefter de fleste Børn befindes at være særdeles griske, maa derfor deres Bevidstheds naturlige Udvikling paa en langt grundigere Maade forhindres og forvanskes. Naar man betænker, hvor fast den Forestillingskres, der uddannes i Menneskets Barndomstid, under det hele øvrige Liv bliver staaende, er det vel naturligt, at være noget varsom i Valget af de Forestillinger, hvormed man selv forsættelig fylder deres Hoved. Der er ingen, der saa bestemt og fuldstændigen opfatter de Genstande, hvoraf han omgives, som et sundt og opvakt Barn, og man beviser det vistnok 96 en væsentlig Tjeneste, ved at gøre sig Umage for at give det saa god Besked, som man kan, naar det under sin uafbrudte Videlyst fra Morgen til Aften forlanger Oplysning om, hvad det ser og hører. At man saa tit ikke ser sig i Stand til at slukke dets Tørst efter Kundskab, maa man vistnok beklage, og de, der have Børn i deres Vold, gjorde vel i, om de fulgte Wilhelm Meisters Eksempel, der selv skaffede sig Kundskab om meget for at give sin Søn Felix den Oplysning, han forlangte. Enhver ny Verdensborger maa føle stor Trang til at blive bekendt med de Ting, der ere omkring ham, under ham og over ham, og ret at orientere sig paa den Skueplads, hvorpaa han finder sig selv, naar hans Bevidsthed vaagner. Han har en stærk Forudfølelse af, at hans Liv hænger sammen med den hele Tilværelses Liv, og at han maa gøre sig bekendt med, hvorledes alt hænger sammen, for at finde sig til Rette deri. Man gør da en stor Uret i at afbryde hans ivrige Stræben efter at blive fortrolig med sin reelle Verden for at lokke ham ind i en Feverden, som kommer til at optage en uforholdsmæssig Plads i hans Bevidsthed. Han kan med en utrolig Kraft tilegne sig, hvad der bydes ham, og man fører ham ind i en falsk *orbis pictus* og afleder hans Opmærksomhed fra de Ting, som han maa kende til Gavns for at blive til en dygtig Mand. Man lærer ham at gaa med aabne Øjne uden at se og med aabne Øren uden at høre, ligesom Götz von Berlichingens Søn, der lærte saa mange Legender af sin Moster, at han ikke havde Stunder til at bemærke Navnet paa sin Faders Borg. Idet han tidlig forledes til at leve i en Drømmeverden i Stedet for paa Guds grønne Jord, lokker man ham til at favne Skyen i 97 Stedet for Juno, d. e. Herskerinden over den Atmosfære, i hvilken Mennesket skal leve og virke.

Vi paastaa ikke, at man aldeles skal nægte Børn den Fornøjelse, at høre fantastiske Fortællinger; men at man for det første ikke for tidligt skal give dem Smag derpaa, at man ikke skal føre dem ind i et Trolddomsland, naar de knap kunne tale tydeligt, og naar deres Erfaringskres omtrent er indskrænket til et Par Værelser. Dernæst skal man ikke meddele Børn en alt for stor Mangfoldighed af saadanne Digtninger, og det er den Uskik, vi her især ivre imod. Man vænner da Børn til i det smaa at drive samme Syssel, som af voksne Folk drives i det store, naar de, som man siger, læse Morskabsbøger for Tidsfordriv. Det vil sige, de gennemløbe en umaadelig Mængde Produkter af store og smaa Digtere med saa flygtigt Blik, at de efter en kort Tids Forløb ikke mer kunne besvare det Spørgsmaal, om de have læst en saadan Bog eller ikke. Hvad de

læse, forsvinder for dem, som hvad man skriver med en Stok i Vandet. Paa samme Maade kan man nu ogsaa fordrive Børns Tid ved at meddele dem nogle Tusinde smaa Eventyr efter en eller anden Samling. Ved dette poetiske Fraaseri vænnes de til at opfatte, hvad der fortælles dem, saa ubestemt, at deres Hoved bliver til et poetisk Pulterkammer, opfyldt med Brudstykker af alle Nationers Kærlingehistorier.

En ganske anden Sag var det i den Tid, da vi endnu ikke havde hele Magasiner af saadanne Eventyr; thi da var der i enhver Egn en liden Cyklus af dem, der gik i Arv fra Slægt til Slægt, og som saa ofte gentoges for de smaa Tilhørere, at de kunde gentage dem Ord til andet, saa at de hverken forvirredes 98 ved en alt for stor Mangfoldighed eller væntes til en skødesløs, fragmentarisk Opfattelse.

Vil man mere Børn med digtede Fortællinger, da bør man lære dem samme saaledes, at de selv kunne fortælle dem igen. Det iagttog man meget samvittighedsfuldt i den Tid, da Barnekammer-Litteraturen opbevaredes ved mundtlig Tradition. Man skal ikke opføre et ideligt afvekslende og forsvindende Skyggespil for deres Øjne, hvoraf der intet bliver tilbage for dem; thi derved berøver man deres aandelige Liv sin Selvtændighed og indre Sammenhæng og vænner dem til en passiv Nydelseslyst, der altid behøver nyt Incitament udenfra.

Men i Stedet for at nøjes med en saadan national Antologi, der enten var hjemmegjort eller i Aarenes Løb havde faaet Indfødsret, beværter man nu Børn med Fantasier, der ere sammenskrabede fra alle Verdens Hjørner, hvilket vist nok er en lige saa usund Diæt som at opføde dem med Kryderier fra alle fem Verdensdele.

Det er overhovedet en temmelig udbredt Vildfarelse, at Samlinger af Ammestuefortællinger ere indrettede til Brug for Børn. De kunne have deres store Interesse for den aandrige Historiker, som vil gøre et komparativt Studium af disse nationale Naturprodukter; men for Børn ere de ingenlunde skikkede.

99

OM FORÆRINGER

Der hører en vis ufordærvet Ungdommelighed til, for at Mennesker skulle være i Stand til med gensidig Tilfredshed at kunne give og modtage Foræring. Giveren bruger Gaven som et Udtryk for sin Velvilje, og Modtageren glæder sig derover blot som et Venskabsstegn, uden at anstille den Betragtning, at han nu har paataget sig den Forpligtelse at gøre Gengæld. Der hører megen Natur eller fin Følelse til for at indse, at man ikke kan betale en saadan Venskabsytring uden ved at forskaane Vennen for en Genforæring.. Den stolte Egoist finder sig trykket ved den falske Forestilling, at han ved at modtage Præsenteren uden Gengæld er den underordnede i Forholdet og den, der skylder Taknemmelighed. Men der gives virkelig ingen Maade, hvorpaa han kan betale Vennens gode Villie, uden den at beholde Foræringen som en ren Foræring uden at gøre Forholdet til en Tuskhandel. Drev han sin Stolthed lidt videre, da indsaa han, at han gav fuld Gengæld ved at lade Giveren have den Fornøjelse, ubetalt at være Giver. Vil han endelig anslaa enhver ringe Foræring i Penge og hævne sig for den paatrængte Taknemmelighedsfølelse ved Likvidation, da betaler han godt med 100 ondt, hvis Giveren har den ringeste Anelse om, at Genforæringen er Tak for sidst, og at man ikke vil være ham forbunden. Og har denne slet ingen Formodning derom, da kan det jo heller ikke være nogen Beroligelse for Stoltheden.

Men i en meget raffineret Tid kan disse uskyldige Venskabsytringer næsten ikke mer finde Sted. Æresfølelsen er saa overdreven øm, og Bevidstheden om den Opmærksomhed, der gives og modtages i selskabelige Forhold, er saa fuldstændig, at Foræring anses for Plager.

Ligesom et Mord i en raa Tidsalder frembringer een Blodhævn efter den anden, saaledes kan i en forfinet Tid en uskyldig Nytaarsgave drage en lang Strid med Foræring efter sig. Modtageren eller Modtagerinden gemmer Tanken om Gaven i sit stille Sind og lurar lige saa listig paa Lejlighed til Gengæld som Blodhævneren, der passer Morderen op i en Hulvej. Den betalende maa indrette sin Betaling saa fint som muligt; det vil sjældent lykkes ham at forebygge den Tanke hos Modparten, at det var en gammel Regning, der blev opgjort.

Den Skik at give Foræring maa i en Tid, hvor fast enhver Handling er beregnet, næsten rent udslettes af Listen over de selskabelige Fornøjelser og indskrænkes blot til en liden Familjekres. Men naar desuagtet

en Sangviniker imellem lader sig henrive af en øjeblikkelig Tilskyndelse og giver en god Ven en ringe Foræring, da kan det aldrig bestaa med god Tone i Omgang at skrive det bag Øret. Man bør agte den Smule Uskyldighed, der endnu er tilbage i en alt for klog Tid; thi ellers er den med al sin Klogskab dog ikke klog nok.

101

TO FIGURER

I.

Jeg har en god Ven, som er en kærlig Ægteemand, men hvem Omstændighederne have bragt til at være det. Hvo der med mig har kendt ham før hans Ægteskab, har næppe uden Forundring set, at hans Karakter har udviklet sig paa denne Maade. Jeg mener ikke hermed, at han havde noget slet Hjærtelag, men han var meget uopdragen, og Menneskets finere Følelser syntes at være ham temmelig ubekendte. Han hørte til de sunde og frodige Sønner af rige Landmænd, som paa Grund af den Udsigt, de have til en Gang uden egen Medvirkning at komme til Velstand, fritages af ømme Forældre for al anstrængende Beskæftigelse. Disse Naturmennesker tilbringe deres Ungdom i en behagelig Frihed for al Tvang, og denne deres Levemaade bidrager vist ikke lidet til at give dem det fysiske Velgaaende, som lægges for Dagen i deres blomstrende Ansigter; thi uagtet den Frihed, hvori de vokse op, ikke sjældnen er fuldkommen Tøjlesløshed, fører den dog ikke til de bedrøvelige Resultater, som en lignende Frihed i store Stæder gjerne drager efter sig. Udsvævelsen, hvor den finder Sted hos dem, gaar aldrig til nogen 102 i legemlig Henseende ødelæggende Yderlighed, men er almindeligvis en af de flere naturlige Fortsættelser af deres Planteliv, der lige saa lidt overgaar Naturens Maal, som deres fysiske Vækst gør det. De besidde ikke sjældnen en vis mandig Skønhed, hvori der vel savnes noget, som ikke plejer at savnes hos smukke Mænd, der have nydt en vis Kultur, men som igen har en Side, som gjerne savnes i disses mer forfinede Skikkelser, jeg mener hermed et Udtryk af Styrke, Raskhed og Mod, hvormed de tildrage sig almindelig Opmærksomhed, selv naar de vise sig i dannede Cirkler. Deres Skønhed er egentlig den fysiske Ungdoms Skønhed, den forsvinder tidligt, og det mærkes under Aarenes Løb snart, idet Udtrykket af Aandløshed kommer frem. Til disse smukke Landmænd hørte min Ven, d. v. s. min Skoleven, som vi for Kortheds Skyld blot ville kalde Junker Hendrik.

(Resten fattes.)

II

Der gives et Slags unge, blonde, landlige Skønheder, der mer end andre kunne sammenlignes med Lilierne paa Marken, som i Dag staa og i Morgen kastes i Ovn De ere yndige til deres 16de Aar, men de blive snart alt for yppige i deres Dimensioner og faa i deres Ansigter et grovt Udtryk, som antyder en Overvægt af deres Planteliv. Vil man prøve, om en dejlig Blondine hører til disse, da føre man hende ind i et hedt Værelse, og da vil alt det æteriske og det yndige forsvinde af hendes Ansigt og hendes Øjne. Dette er en Slags Ildprøve.

103

Naar en Flok Dreng skiftevis slaa til en Tønde paa Fastelavns Mandag, da hører der Lykke til at blive den, der gør det afgørende Slag. Saaledes hører der ikke blot Geni, men ogsaa Lykke til at blive den, der først udsiger det filosofiske Standpunkt. Det maa først have været forberedt ved mange Forgængeres Bestræbelser.

Ahasverus kan bruge denne Refleksion og føje til, at han ofte har haft i Sinde at slaa det sidste Slag paa Tønden, men har altid opsat det.

Ahasverus har ogsaa idelig Problemer for sit Liv, men de ere smaa, som at faa syet en Knap i sine Bukser, slappe sit Knæspænde, faa en ny Pibespids; lutter smaa idylliske Glæder, som han har tilfælles med den rolige Landmand i en lykkelig Stat.

Hans Øjne se ud som en Vinduesrude, der er let bedugget af en ung Piges Elskovssuk.

»Det er kedsommeligt for dig at opleve noget, som du synes at have oplevet før næsten lige saadan. 104 Men hvad mener du om mig, der næsten aldrig oplever noget, uden hvad jeg forud kan beregne, og hvis eneste Morskab det er at beregne det, saa at eders Kedsomhed er min Morskab?«

»Eders dumme Halvfilosoffer tro, at ethvert filosofisk System, der fremtræder, er nyt; men jeg har i flere Krese oplevet, at Filosofien har gennemløbet sine naturlige Stadier og hørt de samme Kævlerier om de samme Knuder. For mig er det hele kuns en Cyklus af Stykker i en Lirendrejerkasse.«

Hans Eksperimenter med Fruentimmer, som han gør forelskede i sig. Han omgiver sig da med en Glans, som staar ham til Tjeneste, da hans Klogskab er uendelig, og ser, hvorledes den sande Kærlighed kan udspringe deraf.

»Eders dumme Præster tro, at der er en absolut Forskel mellem godt og ondt, men de lægge ikke Mærke til, at jeg just staar paa Nulpunktet af Livets Termometer.«

»Det morer mig at lade Mennesket afløbe i mange Aar som en Maskine. Jeg gjorde den ene Side af en Refleksion gældende mod en Præst, der vilde gærne sige imod. Da skrev han i 20 Aar mod den opstillede Sandhed og blev Bisp.«

»Jeg kan gengive ungdommelig Fyrighed saa godt som nogen, naar jeg blot ikke forstyrrer Illusionen ved en uvilkaarlig Gaben, der undertiden overkommer mig.«

105

»Jeg, med mine detaillerede Kundskaber i Historien, kan i enhver Stat blive til, hvad jeg vil; kun maa jeg vogte mig for at gøre den virkelige historiske Sandhed gældende mod den opdigtede.«

»I en Flok af lystige Ungersvende spillede jeg først en godmodig gammel Fyr, der var ung med de unge; men da jeg nu saa Stemningen gennemløbe alle Gradationer fra den fidele Tone til den selvbehagelige Oprigtighed og de kærlige Omfavnelser indtil Dus-Harmonien - da fortrak mit Ansigt sig til et Udtryk af uendelig Lede til den hele Tilværelse, og jeg udraabte med et usigeligt Minespil: Bæ! Alle tabte Glassene, og der blev stille som i en Grav. Det var et Medusahoved, jeg viste dem.«

Ahasverus vil intet. Han anser sig for uendelig ophøjet over dem, der ville noget.

»Frue, som tror, at du som rolig Tilskuer fra din Sofa betragter Verdens Færd. Var det sandt, da havde du ikke det røde Skær paa dine Kinder.«

Den evige Jøde behøver ej at sætte i Enkekassen. - Hvor meget skal den evige Jøde sætte i Enkekassen, naar han er 1800 Aar ældre end hans Kone?

En kraftig Karl, som disputerer med Ahasverus, kommer til det Resultat, at han vil, hvad han vil, blot fordi han vil det, uden at kunne angive noget almindeligt Øjemed.

Ahasverus har saadan fuldstændig Bevidsthed om alle sine Bevægelser og det særegne ved sine Ytringer, 106 at intet mer er uvilkaarligt hos ham; men deraf følger, at han egentlig altid spiller en Rolle; thi han maa efter Plan gøre det, som skulde være uvilkaarligt. Derved sættes han i Stand til at narre en Jøde, som vil tale efter ham. Han bliver indbudt i et Selskab, hvor Jøden først taler efter ham, men han taler da selv ganske anderledes.

Der ligger stor Betydning i det Udtryk, at en Mand ikke stemmer med en Kvinde. Det kan man ligefrem høre paa Stemmen. Undertiden kan en kvindelig Stemme saa tydelig røbe hendes Disharmoni med en Mand, at han ikke behøver noget andet Bevis paa, at de ikke ere skabte for hinanden.